

Att erövra det exotiska

Drömmen om att kolonisera Amerika föddes i och med att nyheten om Columbus upptäckt spreds över den civiliserade världen. Särskilt påtagligt var detta i Tudortidens England. En nyutkommen bok berättar om Englands första stapplande steg som kolonialmakt i Amerika.

Läderhandlaren Richard Hore som genomfört åtskilliga seglatser till Kanarieöarna utrustade år 1536 en expedition till Newfoundland. Syftet var bland annat att hämta hem en eller flera infödingar att visa upp vid Henrik VIII:s hov. Resan blev en kata-

strof. Besättningen var illa rustad att möta polarkylan. Infödingarna gäckade sina förföljare. Det slutade med att besättningen drog lott sinsemellan om vem som skulle offras för att förse de övriga med färskt kött. När nyheten om expeditionens misslyckande

och dess excesser i kannibalism nådde London mattades apitpen på transatlantiska äventyr högst påtagligt. Det skulle dröja flera decennier innan någon ny Amerikaexpedition vann officiellt gillande.

Om dessa oförvägna äventyrare vars misslyckanden till slut resulterade i en permanent engelsk besittning i Virginia handlar en nyutkommen populärhistorisk exposé, författad av den unge brittiske journalisten Giles Milton. Denne som tidigare gjort succé med de resehistoriska skildringarna *Nathanaels nutmeg* och *The riddle and the knight* har både vad avser originalitet och stil åstadkommit ett litet mästerverk i sin art.

Nästa försök att etablera ett brohuvud i Amerika gjordes av den förmögne storgodsägaren Sir Humfrey Gilbert som avseglade från Causard Bay nära Plymouth i juni 1583 i spetsen för en liten flotta. Kapten på ett av expeditionens fartyg var den unge Walter Raleigh som för första gången betröts med ett självständigt befäl.

Oturen, som skulle komma att förfölja hela denna seglats drabbade Raleighs fartyg först. En epidemi av dysenteri bröt ut ombord och man tvangs vända om. Ytterligare ett fartyg förlorades i bränningarna. Men den största besvikelsen stod själva Newfoundland för.

Den karga marken gjorde att besvikna medföljande kolonister tvang Gilbert att återvända expeditionen till England. Under en storm gick ytterligare ett fartyg under, och Sir Humfrey själv blev vagornas offer. Men redan året därpå hade Sir Walter Raleigh utrustat en ny expedition som denna gång klokt nog sattes under kompetent befäl. Två fartyg som leddes av Philip Amadas och Arthur Barlowe nådde Cape Hatteras i nuvarande North Carolina i juni 1584.

Man gjorde sig till vän med urinvånarna och lyckades till och med medföra två indianer – Manteo och Wanchese – till London. De fjäderpydda och ymnigt tatuerade infödingarna väckte stort uppseende vid drottning Elisabets hov. Algonkinindianen Manteo – som tveklöst var den mer begåvade – lärde sig med tiden tala engelska. En av dåtidens lärda, Thomas Harriot, fick i uppdrag att utarbota en engelsk-algonkinsk parlor, med hjälp av fonetisk skrift. Tragiskt nog blev detta dokument

lågornas offer vid den stora Londonbranden 1666, så än i dag vet vi inget om hur algonkinskan uttalades. Manteo själv återvände till Amerika, denna gång som feodalherre i engelsk tjänst.

Sir Walter Raleigh döpte den första kolonin till Virginia till jungfrudrottningens ära. Men det skulle dröja till maj 1607 då ett par hundra kolonister faktiskt lyckades etablera sig i Jamestown på Virginias kust. Efter ett år var hälften av dem döda i malaria, svält och kyla. Kolonin styrdes med järnhand av en äventyrare – kapten John Smith. En av hans löjtnanter, John Rolfe, gifte sig med indianprinsessan

Pocahontas – ett genidrag som till vidare borgade för goda relationer med urbefolkningen. Det kom att falla på John Rolfe som räddade kolonin framtid. Han visade att Virginias jord lämpade sig ytterligt väl för odling av tobaksplantan. Genom att påpass-

ligt återvända till London tillsammans med sin paranta Pocahontas för att propagera för tobaksrökningen som njutningsmedel, initierade han uppbyggandet av den nya marknad som skulle göra Virginias förmoget.

När turen slutligen vänt för den nya besittningen tog den engelska kolonisationen fart på allvar. Den amerikanska ostkusten kom att bli tillflyktsort för såväl katoliker som protestanter under det oroliga 1600-talet. Det var först i och med Lord Cornwallis (för övrigt militärstrategiskt fullständigt onödiga) kapitulation vid Yorktown 1781 som engelsmännens valde i Amerika bröts. Men detta är som bekant en annan historia.

WILHELM ENGSTRÖM

Drömmen om att kolonisera Amerika och tämja dess infödingar var stark i 1600-talets England.

”Man gjorde sig till vän med urinvånarna och lyckades medföra två indianer till London”

TV i kväll lördag 30 december

SVT1

17.55 Leder och stamband: Trollflöjten (R)
18.00–18.30 Bolibompa
18.01 Ensamma hemma eller Upp med händerna
18.25 Maria visar konst
18.30 Disneydags
19.30 Reprisstart: Min vän Percy magiska gymnastikskor
20.00 Picasso i 12 kapitel (R)
20.50 Rackan Rex (R)
21.00 Aktuellt
21.15 Bildjournalen
22.00 Film: Farnelli – kastratsångaren Fransk film 1996.
23.50–0.20 Ikon (R)

SVT2

17.55 Helgmissöbön
18.00 Aktuellt
18.15 Musik i själ och hjärta
18.45 Det inre ljuset
19.15 Sportnytt
19.30 Rapport
19.50 Inter Expedition: Robinson
20.00 Säsongsavslutning: Expedition: Robinson
21.30 Världens barn
21.35 Säsongsavslutning: Sjätte dagen
22.20 Film: Kommissarie Morse: Räkenskapsens dag. Kvällens kriminalfilm bygger på Colin Dexters sista bok om kommissarie Morse.

0.00 Rapport
0.05–0.35 Carstigans – en musikdröm (R)

TV3

17.30 Fångarna på fortet (R)
18.25 Klipp och klart
18.50 TV3 Direkt
19.05 Film: Askungen Amerikansk musik från 1997.
20.55 TV3 Direkt
21.00 Film: Greedy Amerikansk komedi från 1994.
23.05 Greyhound Racing
23.15 Film: Djävulsk fall: Amerikansk rysare från 1987.
1.10 Film: Brijanta bedragare Amerikansk komedi från 1987.
2.45–4.35 Film: Dödens klinik Amerikansk thriller från 1994.

TV4

17.45 Tiplördag studio
17.58 Vinnare: V75

18.20 Tiplördag studio
18.23 Keno
18.30 Nyheterna
19.00 Reprisstart: Malou möter
19.55 Dagens namn
20.00 The Passion
21.00 Film: Fanny och Alexander
Svenskt drama från 1982.
22.00 Nyheterna
22.15 Fanny och Alexander, forts.
0.30 Pensacola – vingar av guld
1.15 London binner!
2.10–3.00 Streets of San Francisco (R)

Kanal 5

17.30 Res-TV (R)
18.30 Mr Bean
19.05 Film: Gudarna måste vara tokiga II Sydafrikansk komedi från 1988.
21.00 Film: Fångarens fyrverkeri Amerikansk komedi från 1990.
23.00 Film: Death Wish – våldets fiende nr 1 Klassisk amerikansk

action
1.10 F
2.05–

TV8
Börsi
Finar
varje
8.50 t

18.00
vägsh
19.00
maskr
20.00
Verkl
21.00
21.30
jorden
22.00
fortfart
23.00
0.00–

Sök jobb på www.finanstidningen.se